

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารในโลกยุคปัจจุบันทำให้เห็นวิวัฒนาการของการกระจายข้อมูลข่าวสารในแต่ละยุคแต่ละสมัย ตลอดจนวิวัฒนาการของสื่อมวลชนในฐานะผู้ทำหน้าที่กระจายข้อมูลข่าวสารด้วย ข้อมูลข่าวสารนี้เดินทางผ่านตัวกลางต่างๆ จากสื่อสิ่งพิมพ์ไปสู่สื่อวิทยุกระจายเสียง จนกระทั่งสื่อโทรทัศน์ สื่อโทรทัศน์นี้เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการความสะดวกในการสื่อสารระหว่างกัน สื่อโทรทัศน์จึงกลายเป็นสื่อมวลชนไปในที่สุด ซึ่งเป็นสื่อมวลชนที่ทรงพลังและเข้าถึงประชาชนได้มากกว่าสื่อแขนงอื่นๆ เพราะมีทั้งภาพและเสียง สะดวกต่อการเข้าถึง และการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์เป็นจำเป็นต่ออาศัยการอ่านออกเขียนได้เช่นสื่อสิ่งพิมพ์ ทำให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้หลากหลาย (กาญจนา แก้วเทพ, 2554, หน้า 207) ตลอดจนสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยการสื่อสารนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ กัน เกิดการใช้สื่อมวลชนเพื่อพึ่งพาซึ่งกันและกันทั่วทั้งโลก

สื่อมวลชนประเภทสื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรับรู้และทัศนคติของประชาชน ในสมัยสงครามเวียดนาม มีการอนุญาตให้สื่อมวลชนตามเข้าไปรายงานข่าวถึงในสมรภูมิตรบ นับว่าเป็นสงครามครั้งแรกที่ได้ออกอากาศ (The First Televised War) มีการเผยแพร่ภาพกลับมาให้ประชาชนในสหรัฐอเมริกาได้เห็นในช่วงข่าวภาคค่ำที่มีการดูโทรทัศน์มากที่สุดของวัน ซึ่งภาพจากสมรภูมิตรบนอกจากจะโหดร้ายทารุณ ทั้งการที่ทหารอเมริกันกระทำต่อผู้อื่นและถูกผู้อื่นกระทำแล้วนั้น ยังแสดงให้เห็นว่าความจริงเกี่ยวกับสงครามในครั้งนี้ตรงกันข้ามกับสิ่งที่รัฐบาลแถลงต่อประชาชน (Griel, สัมภาษณ์, 2002) นักการเมืองอเมริกันสมัยนั้นต่างลงความเห็นว่า ความล้มเหลวทางการทหารของสหรัฐอเมริกาจากการที่ปล่อยให้ช่างข่าวถ่ายภาพและรายงานข่าวอย่างเสรี (เสถียร เขยประทับ, 2551, หน้า 195)

ในประเทศไทย มีการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ ประชาชนควรได้มีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงนโยบายและความเคลื่อนไหวของรัฐบาล รัฐบาลจึงเล็งเห็นว่าสื่อมวลชนทั้งสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์

สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเผยแพร่และรายงานการดำเนินงานของรัฐบาลให้ประชาชนได้ทราบ โดยประเทศไทยมีทั้งระบบวิทยุโทรทัศน์ที่รัฐบาลดำเนินการ มีระบบองค์การเอกชนที่รับมอบอำนาจจากรัฐบาลให้ดำเนินการ และระบบผสม คือ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐบาลให้ดำเนินการเพื่อผลกำไร เพราะฉะนั้น รัฐบาลจึงสามารถกำกับสื่อมวลชนได้ โดยที่เส้นแบ่งระหว่างการกำกับและสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนยังคงคลุมเครือ แม้จะมีการกำกับด้วยกฎหมายแล้วก็ตาม แต่การกำกับที่นอกเหนือจากกฎหมายยังเป็นสิ่งที่ถูกพูดถึงในสังคมเช่นกัน

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น บทบาทของรัฐบาลในการกำกับสื่อมวลชน ทั้งในการกำกับในกฎหมายและการกำกับที่นอกเหนือจากกฎหมาย ตลอดจนการตอบสนองของสื่อมวลชนจะส่งผลโดยตรงต่อโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “บทบาทของรัฐบาลในการกำกับสื่อมวลชนและการตอบสนองของสื่อมวลชน” เพื่อสามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการกำกับสื่อมวลชนของรัฐบาลต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อทราบถึงบทบาทในการกำกับสื่อมวลชนของรัฐบาล
- 1.2.2 เพื่อทราบถึงการตอบสนองของสื่อมวลชนต่อการกำกับของรัฐบาล
- 1.2.3 เพื่อสามารถหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำกับสื่อมวลชนของรัฐบาล

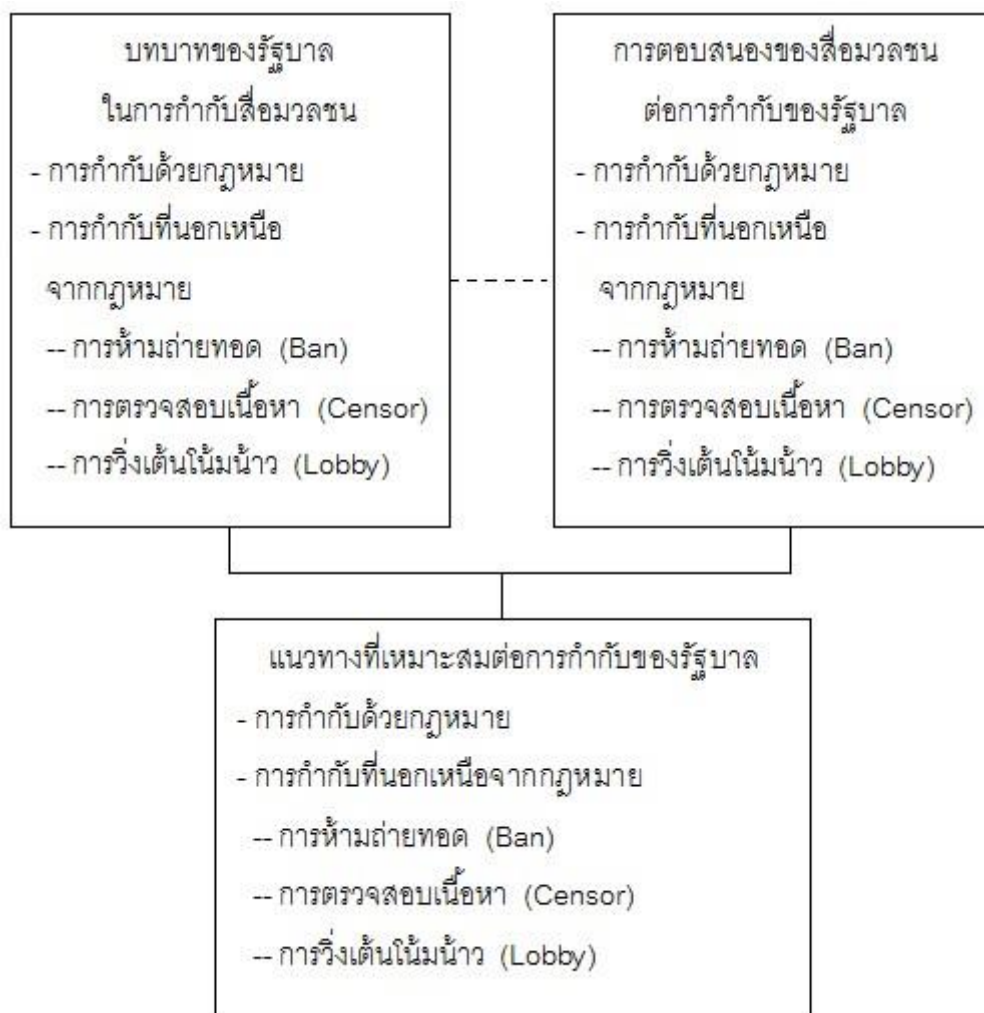
1.3 ความสำคัญของการศึกษา

รัฐบาลมีอิทธิพลต่อสื่อมวลชน และสื่อมวลชนก็มีอิทธิพลต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงนำไปสู่ความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของรัฐบาลในการกำกับสื่อมวลชน และการตอบสนองต่อการกำบนั้นของสื่อมวลชน เพื่อสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมรับรู้ถึงการดำเนินงานของรัฐบาล และการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนและสื่อมวลชนตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง อันจะเป็นการพัฒนาทั้งกับประชาชนในลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคล ทั้งกับสื่อมวลชนในลักษณะที่เป็นองค์กร ตลอดจนไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศในวงกว้าง

การศึกษารoles of government in media regulation and response of media in this context will help identify appropriate directions for media regulation. It is a proposal to suggest a good quality of interaction between the government and the media. It will also generate interest in the public and help to develop the country. This is to develop the country.

ไทยให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ในเวทีภูมิภาคและในเวทีโลกต่อไป

1.4 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

1.5 คำถามในการศึกษา

- 1.5.1 รัฐบาลมีบทบาทในการกำกับสื่อมวลชนอย่างไร
- 1.5.2 สื่อมวลชนตอบสนองการกำกับของรัฐบาลอย่างไร
- 1.5.3 แนวทางในการกำกับดูแลของรัฐควรเป็นเช่นไร

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของรัฐบาลในการกำกับสื่อมวลชนและการตอบสนองของสื่อมวลชน” ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษางานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้อง พบว่า รัฐบาลมีกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกลไกหลักในการกำกับสื่อมวลชนอยู่แล้ว แต่ในหลายกรณีก็มีการกำกับสื่อมวลชนที่นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด เช่น การห้ามการถ่ายทอด (Ban) การตรวจสอบเนื้อหา (Censor) และการวิ่งเต้นโน้มน้าว (Lobby) เป็นต้น

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาครั้งนี้จึงมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นหลักสำคัญ ประกอบกับการตั้งคำถามถึงวิธีการกำกับที่นอกเหนือจากกฎหมายตามที่ได้ระบุไว้ในงานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลปัจจุบันของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบัน ได้มีการใช้หรือไม่ใช้กลไกทั้งทางกฎหมายและไม่ใช้กฎหมายในการกำกับสื่อมวลชนอย่างไรบ้าง ผู้ศึกษาจึงได้จำแนกขอบเขตการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1.6.1.1 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

1.6.1.2 เสรีภาพในการปฏิบัติงานจริง ในกรณีที่มีการกำกับที่นอกเหนือจากกฎหมาย เช่น การห้ามการถ่ายทอด (Ban) การตรวจสอบเนื้อหา (Censor) และการวิ่งเต้นโน้มน้าว (Lobby) เป็นต้น

1.6.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร

ขอบเขตด้านประชากรของการศึกษาครั้งนี้ คือ สื่อมวลชน ซึ่งระบุว่าจะหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เลือกข่าว รวมถึงผู้ทำหน้าที่หาข่าว เขียนข่าว และเสนอข่าว (เสถียร เศษประทับ, 2554, หน้า 146) ในที่นี้จึงกำหนดให้เป็น บรรณาธิการข่าว ผู้รายงานข่าว และผู้ประกาศข่าว เพื่อให้ครอบคลุมกระบวนการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกบรรณาธิการข่าว ผู้รายงานข่าว และผู้ประกาศข่าวจากสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) คือ มีแนวคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) และดำเนินการสัมภาษณ์ไปตามลำดับ อาจจะมีสัมภาษณ์นอกกรอบคำถามที่วางไว้บ้าง แต่จะจำกัดอยู่ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

1.6.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษารื่อง “บทบาทของรัฐบาลในการกำกับสื่อมวลชนและการตอบสนองของสื่อมวลชน” ครอบคลุมระยะเวลาในช่วงเดือน ตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2555 แบ่งเป็นช่วงเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดประเด็นคำถาม วัตถุประสงค์/กลุ่มตัวอย่าง ลงมือสัมภาษณ์ บันทึกเรียบเรียง และสรุปการศึกษา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทราบถึงบทบาทของรัฐบาลในการกำกับสื่อมวลชน และการตอบสนองของสื่อมวลชนต่อการกำกับของรัฐบาล

1.7.2 ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมในการกำกับสื่อมวลชนของรัฐบาล

1.8 นิยามศัพท์

รัฐบาล หมายถึง กลไกที่ทำให้ความคิดที่เป็นนามธรรมของประเทศถูกนำไปปฏิบัติ กลไกที่ทำหน้าบริหารประเทศตามกฎหมาย (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, บรรณาธิการ, 2554, หน้า 377-378) ในที่นี้หมายถึง รัฐบาลปัจจุบันในสมัยของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (5 สิงหาคม พ.ศ. 2554 – ปัจจุบัน)

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งจะต้องปฏิบัติ (Cohen, 1979, pp. 35-36)

บทบาทของรัฐบาล หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารประเทศถูกคาดหวังให้กระทำ โดยจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน (Locke, 1970, p. 36; Rousseau, 1974, p. 145)

การกำกับโดยรัฐบาล หมายถึง การดูแล การควบคุม โดยอำนาจสูงสุดเพื่อจัดการสิ่งที่มี
คุณค่าในสังคม (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, บรรณานุกรม, 2554, หน้า 379)

สื่อมวลชน หมายถึง บรรณานุกรมข่าว ผู้รายงานข่าว และผู้ประกาศข่าวของสถานีวิทยุ
โทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

การตอบสนอง หมายถึง พฤติกรรมที่ถูกกระทำเพื่อตอบโต้พฤติกรรมของผู้อื่น เป็น
Reciprocal Behavior (Linton อ้างถึงใน สุภา สกุลเงิน, 2545, หน้า 10)